

Н. И. Мельник. Этничность в контексте отечественной и зарубежной этнолингвистики. – Статья.

Аннотация. Статья посвящена изучению понятия этничности в контексте развития этнолингвистики как науки в различных теориях и тенденциях лингвистических исследований. В статье установлено, что, рассматривая специфику этнолингвистики как отрасли лингвистической науки, исследователи отмечают, что в круг ее проблем входят вопросы социолингвистики, диалектологии, лингвистической географии, лингвокультурологии, ономастики, что свидетельствует о ее поливекторности и комплексности, влияет на понимание концепта «этничность». Автором подчеркнута, что предмет изучения этнолингвистики находится на границе взаимодействия языка и этнической культуры, или, более узко, на границе взаимодействия языка и этноса. В статье обобщены особенности этнолингвистических исследований американских, французских, польских, российских и современных украинских ученых.

Автором сделаны выводы о том, что украинская этнолингвистическая школа на современном этапе ее развития ориентирована на системное накопление информации о традиционной культуре и формирование достаточного корпуса свидетельств о ней, что позволит решить другие вопросы, в частности: проблемы реконструкции культурных текстов; географического представления украинской традиционной культуры и подобные.

Ключевые слова: этнолингвистика, этничность, этнолингвистические исследования, этнолингвистические школы.

N. Melnyk. Ethnicity in the context of domestic and foreign ethnolinguistics. – Article.

Summary. The article is dedicated to the study of the concept of ethnicity in the context of the development of ethnolinguistics, as a science in various theories and trends of linguistic research. In the article it is found that considering the specifics of ethnolinguistics as a field of linguistic science, the researchers note that its problems include the issues of sociolinguistics, dialectology, linguistic geography, linguocultural studies, onomastics, which testifies to its polyvectority and complexity, and its influence on complexity, "Ethnicity". The author does not focus on the fact that the subject of study of ethnolinguistics is on the verge of interaction between language and ethnic culture, or more narrowly, on the verge of interaction between language and ethnicity. The article summarizes the features of ethnolinguistic studies of American, French, Polish, Russian and contemporary Ukrainian scientists.

The author summarizes that the Ukrainian ethno-linguistic school at the present stage of its development is focused on the systematic accumulation of information about traditional culture and the formation of a sufficient corpus of testimonies about it, which will allow solving other issues, in particular: problems of reconstruction of cultural texts; geographical representation of Ukrainian traditional culture and the like.

Key words: ethnolinguistics, ethnicity, ethnolinguistic studies, ethnolinguistic schools.

УДК 811.112.2'373.47-25

О. С. Меньшикова

аспірант 3 курсу

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

МОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ НЕГАТИВНОЇ ТА ПОЗИТИВНОЇ ЕМОТИВНОСТІ В РОЗМОВНОМУ ДІАЛОЗІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКИХ ТЕЛЕНОВЕЛ)

Анотація. У статті розглядаються засоби й особливості реалізації категорії інтенсивності на лексичному, словотвірному, морфологічному й синтаксичному рівнях. На матеріалі німецького розмовного діалогу простежено частотність уживання експліцитних інтенсифікаторів у мовленнєвому потоці.

Ключові слова: категорія інтенсивності, інтенсифікатор, розмовний діалог, деінтенсифікація.

Постановка проблеми й обґрунтування актуальності її розгляду. З другої половини ХХ сторіччя лінгвістика емоцій активно досліджується зарубіжними й вітчизняними мовознавцями на всіх мовних рівнях: фонетичному (Калита, 2001 рік; Ковалевська, 2009 рік), морфологічному й словотвірному (Мельничук, 2015 рік; Арнольд, 1984 рік), лексичному (Бабаєва, 2008 рік; Шаховський, 2008 рік; Фоміна, 1995 рік; Мягкова, 2000 рік), фразеологічному (Бабенко, 1989 рік; Синельнико-

ва, 2013 рік; Лакофф, 1987 рік), граматичному й синтаксичному (Москальська, 1979 рік; Кострова, 2004 рік; Єрмоленко, 1982 рік; Weißgerber, 1971 рік), текстовому (Караулов, 1987 рік; Адамчук, 1996 рік; Філімонова, 2001 рік; Ortner, 2014 рік), семантичному (Вольф, 2002 рік; Воркачев, 2003 рік), стилістичному (Болотов, 1981 рік; Чабаненко, 2002 рік) і прагматичному (Бабаєва, 2008 рік; Піотровська, 1994 рік). Проте численні проблеми й завдання комунікативної лінгвістики й надалі потребують дослідження ролі емотивного значення як людського фактора в здійсненні мовленнєвої комунікації [1, с. 53; 2].

Метою дослідження є аналіз репрезентації категорії емотивності на морфологічному рівні на матеріалі німецького розмовного діалогу з подальшою класифікацією найпоширеніших морфологічних класів за семантичними групами. Для досягнення поставленої мети треба розв'язати такі **завдання**:

- 1) виокремити з мовленнєвого потоку негативні й позитивні емотивні висловлювання;
- 2) виявити на основі груп негативних і позитивних емоцій негативні й позитивні емотиви й порівняти процентне співвідношення негативних і позитивних емотивів в масивах речень з негативними й позитивними емоціями в німецькій мові;
- 3) проаналізувати позитивні й негативні емотиви на морфологічному рівні;
- 4) розкласифікувати найбільш частотні морфологічні групи за семантичними ознаками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Огляд наукової літератури вказує на те, що традиційно психологи й лінгвісти розподіляють емоції на негативні й позитивні, тобто емоції, які суб'єктивно постають як неприємні чи приємні переживання [3, с. 232]. Крім того, в психологічній літературі виокремлюється також група амбівалентних емоцій, тобто емоцій, для яких характерний внутрішній суперечливий стан чи переживання, пов'язані з двоїстим відношенням до особи, предмету, явища чи події з одночасним прийняттям і відштовхуванням [4, с. 29; 2].

На першому етапі нашого дослідження в ході суцільної вибірки на мовленнєвому матеріалі персонажного діалогу оригінальних німецьких теленовел «Sturm der Liebe» й «Alisa – folge deinen Herzen» (4000 речень) емоційні висловлювання було розкласифіковано на негативні, позитивні й амбівалентні (див. рис. 1).

За результатами кількісних підрахунків було встановлено, що в німецькій мові питома вага висловлювань із негативним семантичним навантаженням становить понад 50 відсотків.

На другому етапі на основі речень на позначення негативних емоцій було відокремлено негативні й позитивні емотиви (див. рис. 2).

Рис. 1. Класифікація емоцій за знаком в німецькій мові

Рис. 2. Співвідношення позитивних і негативних емотивів у реченнях на позначення негативних емоцій у процентах

З наведеної діаграми видно, що негативна емотивність репрезентується як через позитивні (58%), так і через негативні (42%) емотиви. Наявність великої кількості позитивних емотивів у реченнях із негативним емотивним навантаженням можна пояснити через граматичні особливості (наявність заперечення (21% від загальної кількості речень із негативною емотивністю) (див. приклад (1)), умовний стан (див. приклад (2)), протиставлення (див. приклад (3)), контекст (див. приклад (4)) і наявність іншого негативного денотату, що нівелює позитивний (див. приклад (5)) чи паралінгвістичний фактор (див. приклад (6)).

(1) *Geduld ist nicht seine Stärke. (Терпіння не належить до його сильних сторін).*

(2) *Na gut, nur der Ort hätte vielleicht etwas freundlicher sein können. (Ну добре, тільки місце могло би бути трохи більш привітним).*

(3) *Wenn man eine Frau liebt und die liebt einen anderen Mann... (Коли кохаєш жінку, а вона кохає іншого чоловіка...)*

(4) *Warum kann es nicht einfach gehen? Adrian und William vertragen sich. Sein Knie wird wieder gesund. Oskar kommt frei und kann sich mit Tina gemeinsam auf ihr Baby freuen. Aber da fängt es schon an. Es ist ja mal nicht ihr gemeinsames Kind. (Чому не може бути все просто? Адріан і Вільям порозуміються. Коліно знову буде здоровим. Оскара буде звільнено, й він зможе разом із Тіною чекати на народження дитини. Але саме із цього й починається. Це власне не їх спільна дитина).* Багата кількість позитивних емотивів в наведеному прикладі ілюструє позитивні побажання цілком засмученої героїні через проблеми її друзів. З контексту та ситуації ми розуміємо майже абсолютну неможливість позитивного розв'язання зазначених проблем.

(5) *Frau Hofer und sie haben Konopkas guten Ruf ruiniert. (Пані Хофер і вони зруйнували репутацію Конопки).*

(6) *Freut mich übrigens, dass du dich mit meiner Tante so gut verstehst, dass du ihr dein Herz erschütterst. (До речі, я рада, що ти так добре розумієшся з моєю тіткою, що ти виливаєш їй душу).* Через виразну інтонацію та міміку, сповнену гримас, не залишається сумніву щодо негативного фарбування висловлювання, незважаючи на позитивні лексичні одиниці.

Надалі негативні та позитивні емотиви було розкласифіковано за частинами мови (див. рис. 3, 4).

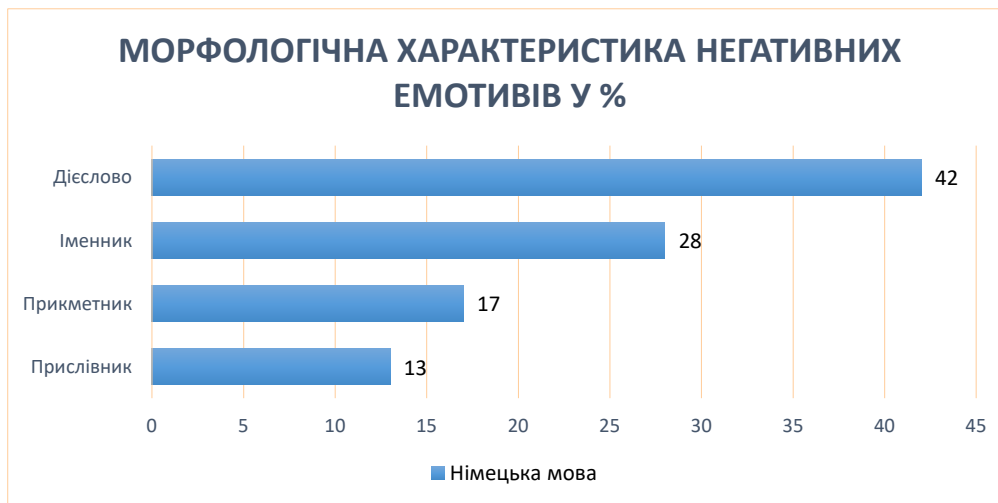

Рис. 3. Морфологічна класифікація негативних емотивів у реченнях із негативною емотивністю в процентах

З наведеної діаграми можна зробити висновок, що провідна роль в реалізації негативної емотивності на лексико-семантичному рівні належить дієслову (42 й 38%). Питома вага іменника як маркера негативної емотивності складає 28%. На третьому місці були зафіксовані негативні емотиви-прикметники (17 і 18%). Найменші кількісні показники належать емотивам-прислівникам (13 і 16%).

На наступному етапі відбувся більш детальний аналіз семантики негативних дієслів-емотивів як найбільш численної морфологічної групи. У результаті проведеного аналізу дієслова були розкласифіковані по групах за принципом наявності спільної семи.

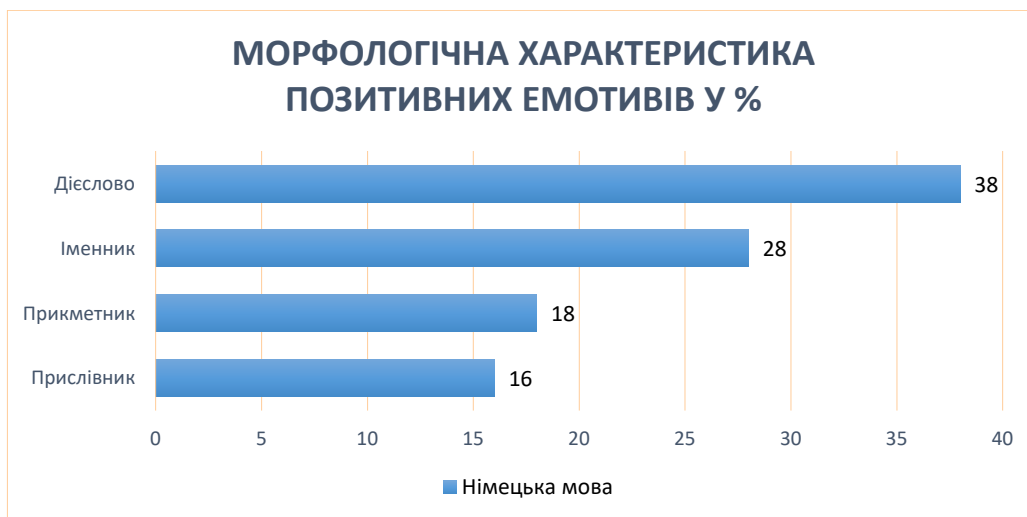

Рис. 4. Морфологічна класифікація позитивних емотивів у реченнях із негативною емотивністю в процентах

Найчисленнішими виявились такі групи дієслів:

1. Зі спільною семою «відмови й переривання»: kündigen (звільнити, розірвати контракт), abbrechen (перервати, скасувати), ablehnen (відмовити), abblasen (скасувати), aufgeben (кинути, припинити), abspringen («відстрибнути» від спільної праці), abweisen (відхилити) й інші (див. приклад (7)).

(7) *Glaubst du Herr Stahl sorgt jetzt dafür, dass mir gekündigt wird?* (Як ти вважаєш, пан Шталь буде тепер піклуватися про моє звільнення?)

2. Зі спільною семою «переслідування та натиску»: verfolgen (переслідувати), spionieren (шпигувати), abhören (підслухувати), abrauschen (доносити), beurteilen (звинувачувати), unterdrücken (пригнічувати), drängen (натискати), ertappen (підловити), unterstellen (засуджувати, звинувачувати), ergwischen (застигнути) й інші (див. приклад (8)).

(8) *Beatrice hat Frau Morgenstern auf frischer Tat ertappt. In unserem Schlafzimmer. Beim Spionieren.* (Беатріс спіймала фру Моргенштерн на гарячому. У нашій спальні. При шпигунстві).

3. Зі спільною семою «відсутності й втрати»: vermissen (сумувати, помітити втрату), verlieren (загубити), fehlen (бути відсутнім), vergessen (забувати), verschwinden (зникати), verstecken (ховати), sich verabschieden, weggehen, löschen, verlassen (покидати) й інші (див. приклад (9)).

(9) *Pack deine Sachen und hau ab! Los! Verschwinde!* (Пакуй свої речі та геть звідси! Зникни!)

4. Зі спільною семою «деструктивної поведінки»: hassen (ненавидіти), ruinieren (руйнувати), streiten (сваритися), sich ärgern (злитися), stören (заважати), quälen (мучити), reizen (чіпляти), nerven (нервувати), ausrasten (розлютитись), ausflippen (розпалитись) й інші (див. приклад (10)).

(10) *Aber Desiree, so läuft's nicht. Wenn ich dir nur eine Frage stelle und du sofort ausflippst.* (Послухай, Дезіре, так не може бути далі. Якщо я задаю тільки одне питання, а ти одразу розпалюєшся).

5. Група дієслів з модальністю необхідності в сукупності із численними повторами дієслів müssen та sollen (мусити) (див. приклад (11)).

(11) *Und die Hose muss leider in die Reinigung.* (А штани, на жаль, мають відправитись до хімчистки).

6. Зі спільною семою «протиправної поведінки»: bestechen (підкупити), (an)lügen (брехати), desertieren (дезертувати), decken (викривати), lästern (зневажати Бога), (ab)hauen (втікати), abjagen (відбивати), auseinanderbringen (розлучати), ausrauben (викрадати), klauen (красти) й інші (див. приклад (12)).

(12) *Sie glauben wirklich, sie könnten mich bestechen?* (Ви дійсно вважаєте, що можете мене підкупити?)

7. Зі спільною семою «невпевненості й хиткості»: zögern (вагатися), zweifeln (сумніватися, впадати у відчай), verwechseln (змішати), verbocken (зіпсувати), rechtfertigen (виправдовуватись), sinken (тонути), murmeln (бормотити), schmachten (тужити), herumhängen (зависати) й інші (див. приклад (13)).

(13) *Ja gut, ich habe es verbockt! Ist es das, was du hören wolltest?* (Ну, так, я все зіпсував! Ти це хочеш почути?)

На наступному етапі були розглянуті речення на позначення позитивних емоцій (див. рис. 4) й також виділені негативні й позитивні емотиви (див. рис. 5).

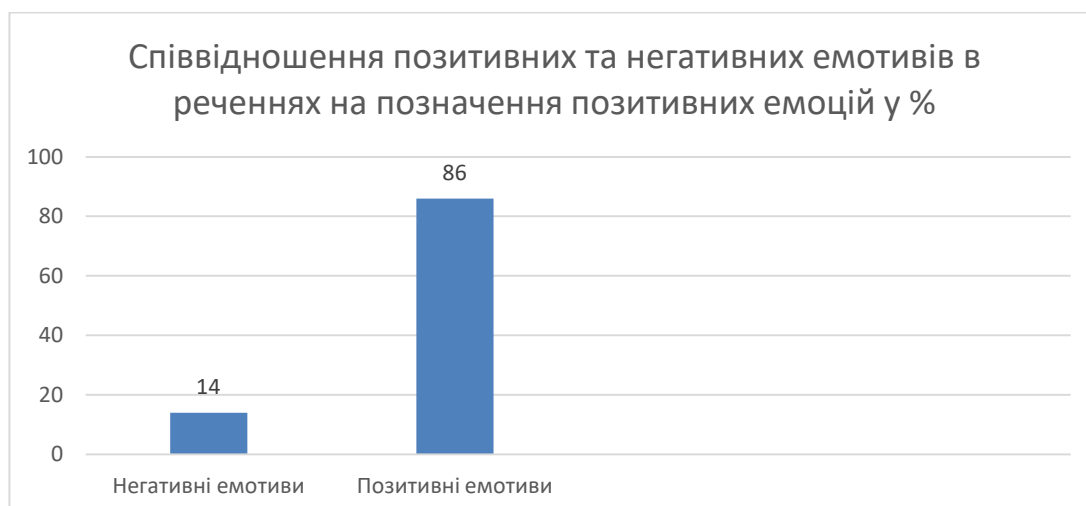

Рис. 5. Співвідношення позитивних і негативних емотивів у реченнях на позначення позитивних емоцій у процентах

За результатами кількісних підрахунків можна зробити висновок, що для висловлення позитивної емотивності вживання негативних емотивів не частотне. Водночас концентрація позитивних емотивів майже вдвічі вище, ніж концентрація негативних у реченнях із негативним емоційним забарвленням. Крім того, питома вага речень із запереченням значно нижче в позитивних емоційних висловлюваннях.

Морфологічний аналіз речень із позитивною емотивністю (див. рис. 6, 7) виявив деякі розбіжності в порівнянні з аналізом негативних емоційних висловлювань (див. рис. 3, 4).

Рис. 6. Морфологічна класифікація негативних емотивів у реченнях із позитивною емотивністю в процентах

Найбільш частотною групою, так само як в реченнях з негативною емотивністю, виявилась група дієслів із показниками 31 і 38%. У подальшому розташуванні за процентним співвідношенням зафіксовані деякі розбіжності. У реченнях із позитивним емотивним навантаженням питома вага іменників, прикметників і прислівників дещо вища за показники негативних висловлювань, що наочно демонструють наведені діаграми.

За результатами аналізу семантики позитивних дієслів-емотивів дієслова було розподілене за наступними семантичними групами:

1. До найчисленнішої семантичної групи увійшли дієслова зі спільною семою «реалізації наміру чи ініціативи»: erfahren (дізнаватись), erfüllen (виконувати), erhalten (отримати), gewinnen (перемогти), nachholen (наздогнати), schaffen (впоратись), vermarkten (продати), weiterkommen (просунутись), anfangen (починати), einladen (запрошувати), vorschlagen (робити пропозицію), versprechen (обіцяти), einfallen (приходити в голову), ankommen (прибувати) й багато інших (див. приклад (14)).

(14) *Als wir erfahren haben, dass du mit Marie schwanger bist, haben wir sofort nach dem Namen gesucht.* (Щойно ми дізналися, що ти вагітна Марією, ми почали шукати ім'я).

Рис. 7. Морфологічна класифікація позитивних емотивів у реченнях із позитивною емотивністю в процентах

2. Із семою «спільної справи»: zusammenmachen (робити разом), zusammenziehen (з'їхатись), zusammenschließen (єднатися), zusammenbleiben (залишитись разом), teilhaben (розділяти), teilnehmen (брати участь), (ver)heiraten (одружитись) (див. приклад (15)).

(15) *Wir drei sind ein gutes Team. Wir müssen echt öfter was zusammenmachen.* (Ми втрьох чудова команда. Нам справді треба частіше щось разом започатковувати).

3. Зі спільною семою «гарного настрою та відпочинку»: sich freuen (радіти), tanzen (танцювати), schmecken (смакувати), sich (dich) leisten (дозволяти собі), spielen (грати), schlafen (спати) (див. приклад (16)).

(16) *Und weißt du was, ich freue mich richtig auf den Auftritt. Ich kann wieder vor den Zuschauern singen.* (І знаси, я справді радію майбутній виставі. Я знов маю змогу співати перед публікою).

4. Зі спільною семою «допомоги чи позитивного наміру до іншої особи»: kümmern, sorgen (піклуватись), helfen (допомагати), (ver)schenken (подарувати), trösten (втішати), retten (спасати), heilen (лікувати) (див. приклад (17)).

(17) *Du solltest mehr auf dich aufpassen, du denkst zuerst an die anderen und erst dann an dich. Das ist mein ernst.*

Du sorgst ja richtig um mich. (Ти маєш більш про себе дбати, ти спочатку думаєш про інших і тільки потім про себе. Я серйозно.

Так, ти дійсно піклуєшся про мене).

5. Зі спільною семою «взаємостосунків почуттів»: lieben (любити), mögen, gefallen (подобатись), küssen (цілувати) (див. приклад (18)).

(18) *Du kannst mir vertrauen. Ich liebe dich.* (Ти маєш мені повірити. Я люблю тебе).

6. Зі спільною семою «бажання чи можливості»: wollen, möchten (хотіти), können, dürfen (вміти, мати змогу) (див. приклад (19)).

(19) *Ich kann das alles spüren, ich brauch nur meine Hände auf das Knie zu legen. Du musst es natürlich auch selbst wollen.* (Я все це можу відчутти, мені просто треба покласти руки на коліно. Звичайно, ти також повинен сам цього побажати).

7. Повтори дієслів подяки: danken/bedanken (дякувати/подякувати) (див. приклад (20)).

(20) *Übrigens, ich wollte mich bei dir bedanken dafür, dass du sofort nach dem Basketball spiel so interveniert warst.* (До речі, я хотів подякувати тобі за те, що відразу після гри в баскетбол ти був на моєму боці).

Висновки. У результаті кількісних підрахунків було встановлено, що в німецькій мові в розмовному діалозі теленовел превалюють висловлювання на позначення негативних емоцій із питомою вагою понад 50%. Провідна роль у реалізації як позитивної, так і негативної емотивності на лексико-семантичному рівні належить дієслову. Роль інших частин мови менш значна й має деякі розбіжності в реченнях на позначення негативної та позитивної емотивності. На основі нашого дослідження була зафіксована тенденція частотного уживання як негативних, так і позитивних емотивів для висловлення негативного емоційного навантаження та не частотного уживання негативних емотивів під час висловлення позитивних емоцій при високій концентрації позитивних емотивів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций : монография. Москва : Гнозис, 2008. 416 с.
2. Friesel M. Emotion und Sprache. Tübingen : A. Francke. xii, 2007. 401 S.
3. Кондаков И.М. Психология. Иллюстрированный словарь Санкт-Петербург : «Прайм-ЕВРОЗНАК», 2003. 512 с.
4. Ребер А. Большой толковый психологический словарь : в 2 т. / перевод с английского Е.Ю. Чеботаревой. Т. 1 (А – О). Москва : Вече, 2000. 592 с.

Е. С. Меньшикова. Проблема семантической классификации эмоций в разговорной речи. – Статья.

Аннотация. Статья представляет собой лексико-семантический анализ негативных, позитивных и амбивалентных эмоций на материале персонажного диалога теленовеллы «Sturm der Liebe». Эмоции классифицируются на основе словарных дефиниций по семантическим группам. В работе также проводится анализ частотности употребления эмоций и семантических групп в речевом потоке.

Ключевые слова: позитивные, негативные и амбивалентные эмоции, семантическая группа, лексема.

O. Menshykova. Problem of semantic classification of emotions in spoken language. – Article.

Summary. This article represents lexico-semantic analysis of negative, positive and ambivalent emotions on the material of a personal dialogue of telenovela "Sturm der Liebe". Emotions are classified on the basis of vocabulary definitions on semantic groups. The work also analyzes the frequency of use of emotions and semantic groups in the spoken language.

Key words: positive, negative and ambivalent emotions, semantic group, lexeme.

УДК 811.124'373.46:34

М.-Д. Ю. Микитка

аспірант кафедри класичної філології

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

ПОЛІСЕМІЯ У ЛАТИНСЬКІЙ РЕЛІГІЙНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація. Статтю присвячено аналізу полісемії в латинській релігійній термінології. Визначено основні типи багатозначності й проаналізовано причини її виникнення в латинській релігійній термінології.

Ключові слова: полісемія, полісемічні відношення, релігійний термін, термін-полісемант.

Наявність у мовної одиниці більше, ніж одного значення за умови семантичного зв'язку між ними або перенесення спільних чи суміжних ознак, функцій з одного предмета на інший дозволяє говорити про таку мовну категорію, як полісемія [13, с. 2].

Однією з основних вимог до терміна є наявність однозначності, яка передбачає, що термін повинен виражати тільки одне наукове поняття, а науковому поняттю має відповідати лише одна терміноодиниця